

همزیستی توان افزا

«شهروند» ابعاد ادغام احتمالی مدارس استثنایی در مدارس عادی را بررسی می کند

[مریم رضاخواه] ۸۲ هزار دانش آموز معلول شدید جسمی حرکتی یا کم توان ذهنی، در یکهزار و ۷۵۰ مدرسه استثنایی زیر نظر سازمان آموزش و پرورش استثنایی تحصیل می کنند. این در حالی است که ۱۷ هزار دانش آموز استثنایی کشور در مدارس عادی و در کنار سایر دانش آموزان مشغول به تحصیل هستند. این دانش آموزان که در مدارس تلفیقی فراگیر تحصیل می کنند، مشکلات مختلف از جمله دیرآموزی یا مشکلات خفیف بینایی، شنوایی و جسمی حرکتی دارند که در کنار دانش آموزان در مدارس عادی تحصیل می کنند. ادغام دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی یکی از موضوعات مهم و بحث برانگیز در حوزه آموزش و پرورش است. کارشناسان معتقد هستند که دانش آموزان با نیازهای ویژه باید در مدارس عادی تحصیل کنند تا فرصت‌های برابر برای یادگیری و تعامل اجتماعی ایجاد شود. موضوعی که دغدغه رئیس جمهور کشورمان نیز است. مسعود پزشکیان به احمد میدری، وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی دستور داده تا در اسرع وقت نسبت به تدوین طرح ادغام مدارس استثنایی با مدارس عادی اقدام کند. اکنون این سوال مطرح است که پیام رئیس جمهور با این دستور چیست و ادغام دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی چه نتایج دارد؟

تاکید رئیس جمهور بر رویکردهای نوین رضوان حکیم زاده، معاون آموزش ابتدایی وزیر آموزش و پرورش درباره ادغام مدارس استثنایی با مدارس عادی و رویکردهای جدید آموزشی برای کودکان با نیازهای ویژه به «شهروند» می گوید: «در گذشته رویکردهای آموزشی برای کودکان با نیازهای ویژه در واقع مبنی بر جداسازی بود اما رویکردهای جدید تعلیم و تربیت به جای جداسازی، بر تلفیق فراگیر و همزیستی تأکید دارد و هدف آن این است که

کودکان در زندگی واقعی یاد بگیرند که در کنار یکدیگر زندگی کنند. رئیس جمهور هم با اشاره به این نکته که در اسرع وقت تدوین طرح ادغام مدارس استثنایی با مدارس عادی، صورت گیرد، تأکیدی بر رویکردهای نوین داشتند که باید به صورت فراگیرتر و گسترده تر با تعداد دانش آموزان بالاتری انجام شود. مهم تغییر نگرشهاست مهم ایجاد آمادگی بیشتر است تا این طرح به طور کامل اجرا شود.»

حکیم زاده به ضرورت متناسب سازی فضاهای آموزشی و شهری برای حضور همه اعضای جامعه، به ویژه افراد با مشکلات خاص، اشاره می کند: «در مدارس هم باید متناسب سازی انجام گیرد همانطور که در فضای شهری باید این اقدامات صورت گیرد. فضای مدرسه باید به شکلی باشد که امکان رفت و آمد برای تمام کودکان فراهم شود. همچنین باید تمام تجهیزات ایمنی در نظر گرفته شود تا کودکان دچار آسیب نشوند. او همچنین، آموزش مداوم معلمان و کادر آموزشی برای ایجاد محیطهای فراگیر و فراهم کردن زیرساختهای لازم برای اجرای موفق این طرح را مورد تأکید قرار داد.» برای عملی شدن این طرح به طور کامل باید به همه ابعاد توجه شود همزمان به آموزشهای لازم کادر مدرسه و مربیان تغییر باید توجه شود تا محیطی مشترک را برای یادگیری همه دانش آموزان در کنار یکدیگر فراهم کنیم.»

حکیم زاده می گوید: «البته نتیجه پژوهشهای جهانی هم بیانگر این موضوع است که نظامهای آموزشی که کمتر دست به جداسازی زدند و همزمان به آموزش فراگیر توجه کردند و در یک محیط آموزشی، دانش آموزان عادی و استثنایی را در کنار یکدیگر دیدند، نتایج تربیت و آموزشی بهتری را به دست آورده اند. ادغام دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی نتایج مثبتی در پی دارد، از جمله تقویت همدلی، کاهش تبعیض، و ارتقای کیفیت آموزشی. با این حال، برای دستیابی به این نتایج، باید به چالشها و موانع موجود توجه کرد و زیرساختهای لازم برای اجرای موفق برنامه های ادغامی فراهم شود. ادغام نه تنها به نفع دانش آموزان استثنایی، بلکه به نفع کل جامعه است و به ایجاد یک فرهنگ پذیرش و سهولت در تعاملات اجتماعی کمک می کند.»

تحصیل ۱۷ هزار دانش آموز استثنایی در مدارس عادی

اسماعیل برقی، معاون آموزشی، پرورشی و تربیت بدنی سازمان آموزش و پرورش استثنایی در گفت و گو با «شهروند» توضیحاتی درباره طرح ادغام و مزایای آن می دهد. او می گوید: «یکی از دغدغه های رئیس جمهور افزایش ادغام دانش آموزان استثنایی در مدارس عادی است. در واقع بر اساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۰،

دانش‌آموزان با نیازهای ویژه می‌توانند در مدارس عادی تحصیل کنند. اما باید مدارس برای حضور دانش‌آموزان با معلولیت‌های مختلف مناسب سازی شود چه از نظر فضا و تجهیزات موجود و چه از نظر آموزش.»

برقی به طرح تلفیقی فراگیر اشاره می‌کند که بیش از ۲۰ سال در کشور وجود دارد: «این طرح از دهه ۸۰، ابتدا در ۳ استان و بعد در ۷ استان به صورت آزمایشی آغاز شد و سپس کل کشور تحت پوشش قرار گرفت. در کشورهای پیشرفته دنیا هم این آموزش فراگیر وجود دارد. در حال حاضر ۸۲ هزار دانش‌آموز داریم که در مدارس خاص یا استثنائی مشغول به تحصیل هستند. حدود ۱۷ هزار دانش‌آموز تلفیقی یا فراگیر نیز در مدارس عادی تحصیل می‌کنند و می‌توانند در کنار دانش‌آموزان دیگر باشند. این طرح شامل دانش‌آموزان با آسیب‌های بینایی، با آسیب‌های شنوایی، معلولیت‌های جسمی حرکتی و اختلال طیف اتیسم است. هدف این است که این دانش‌آموزان در کنار همسالان خود و در محیطی با کمترین محدودیت و در نزدیکترین مدرسه به محل سکونت خود تحصیل کنند. تعدادی از دانش‌آموزان استثنایی نمی‌توانند در مدارس عادی تحصیل کنند مثل دانش‌آموزانی که کم‌توان ذهنی هستند. برای دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، نظام آموزشی خاص با محتوای آموزشی خاص تدوین شده است. بنابراین کسانی که از نظر رفتاری و هیجانی مشکلات شدیدی نداشته باشند و تنها دارای اختلالات ارتباطی و رفتاری، با میزان هوش عادی باشند، می‌توانند از نظام آموزش عادی و از طرح تلفیقی و فراگیر استفاده کنند. البته به این گروه از دانش‌آموزان نیز خدمات داده می‌شود. معلم رابط در اختیار این گروه از دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و محتوای آموزشی، برای دانش‌آموزان استثنایی که در مدارس عادی تحصیل می‌کنند، مناسب سازی شده است. به عنوان مثال، کتاب‌ها برای دانش‌آموزان نابینا به صورت خط بریل است. همچنین کتاب‌ها با خط درشت به دانش‌آموزانی که کم‌بینا هستند ارائه می‌شود.

چند مدرسه استثنایی داریم؟

تعداد مدارس استثنائی در کشور ۱۷۵۰ مدرسه است و ۱۳ هزار و ۵۰۰ کلاس وجود دارد. ۲۳ هزار معلم و مربی و نیروی توانبخشی و اداری به دانش آموزان استثنایی آموزش و خدمات ارائه می دهند. در هر مدرسه به صورت میانگین ۵۰ و در هر کلاس، ۶ دانش آموز استثنایی تحصیل می کنند. ۱۵۰ عنوان مناسب سازی محتوای کتاب درسی انجام شده است. از طرفی طیف دانش آموزان با نیازهای ویژه به ۱۰ گروه می رسد. نیم درصد از مدارس غیردولتی اند و حدود ۴۰۰ دانش آموز در این مدارس تحصیل می کنند.

مزایای طرح تلفیقی فراگیر

مزایای این طرح چیست؟ برقی به این پرسش پاسخ می دهد: « مزایای این طرح شامل ایجاد عدالت اجتماعی و تربیتی، فراهم کردن فرصت های برابر برای همه دانش آموزان و رشد اجتماعی دانش آموزان استثنایی در محیط های عادی است. پژوهش ها نشان می دهد تحصیل دانش آموزان استثنایی در مدارس پذیرا یا عادی به دلیل شرایطی که وجود دارد، سبب رشد اجتماعی دانش آموزان استثنایی می شود. دانش آموزان عادی نیز متوجه خواهند شد گروهی از افراد تفاوت هایی دارند. دوستی و همدلی بین این دانش آموزان از دوران مدرسه شکل می گیرد و در آینده و اجتماع نگاه نسبت به افراد دارای معلولیت مثبت خواهد بود.»

وی تأکید می کند که ادغام مدارس استثنایی با مدارس عادی به معنای حذف کامل مدارس استثنایی نیست و برای برخی دانش آموزان، نظام آموزشی خاصی تعریف شده است. «در واقع در حال حاضر امکان پذیر نیست که مدارس استثنایی به طور کل حذف شوند. از آنجایی که سطح معلولیت ها در دانش آموزان متفاوت است و درجه بندی دارد در آن دسته از معلولیت های شدید جسمی و حرکتی و حتی کم توانی های ذهنی امکان پذیر نیست که این گروه از دانش آموزان در مدارس عادی تحصیل کنند.

در نهایت، برقی به اهمیت آموزش معلمان و فراهم کردن شرایط مناسب برای حضور دانش آموزان استثنایی در کلاس های عادی اشاره می کند: «اگر مناسب سازی لازم در مدارس عادی صورت گیرد که دانش آموزان استثنایی با معلولیت های مختلف شنیداری، دیداری و حرکتی و اتیسم با هوشبهر عادی بتوانند بدون کمک و نیاز به دیگران از فضای مدرسه استفاده کنند یا معلمان و مربیان به آمادگی کامل رسیده باشند تا بتوانند آموزش های لازم را به گروه های مختلف دانش آموزان با معلولیت های گوناگون ارائه کنند، این امکان وجود خواهد داشت تا تعداد بیشتری از دانش آموزان استثنایی تحت پوشش آموزش تلفیقی و فراگیر قرار گیرند»

وضعیت دانش‌آموزان استثنایی در مدارس عادی

محمد داوری کارشناس آموزش و پرورش نیز در گفت و گو با «شهروند» به بررسی وضعیت دانش‌آموزان استثنایی در مدارس عادی پرداخته و مزایا و معایب این رویکرد را بررسی می‌کند. او می‌گوید: «دانش‌آموزان استثنایی که از لحاظ هوشی در سطح متوسط یا بالاتر هستند باید در مدارس عادی تحصیل کنند و سایر معلولیت‌ها نباید مانع از این امر شود. تنها در صورتی که دانش‌آموز از لحاظ هوش در سطح پایینی باشد و نیاز به شیوه‌های آموزشی خاص داشته باشد، به مدارس ویژه انتقال پیدا می‌کند. حتی در این موارد نیز باید تلاش شود تا این دانش‌آموزان در مدارس عادی با برنامه‌های ویژه حضور داشته باشند، مگر اینکه وضعیت آن‌ها بسیار حاد باشد. داوری به مزایای این رویکرد اشاره می‌کند: مزایای این رویکرد شامل یادگیری مهارت‌های اجتماعی و زندگی در کنار سایر دانش‌آموزان، کاهش احساس انزوا و افزایش عزت نفس است. جداسازی این دانش‌آموزان می‌تواند آسیب‌های روانی و شخصیتی برای آن‌ها به همراه داشته باشد. این کارشناس آموزش و پرورش نقش معلمان را در آموزش به دانش‌آموزان استثنایی و عادی مهم می‌داند. کارشناس آموزش و پرورش می‌داند: «معلمان باید با اصول و روش‌های آموزشی و تربیتی متنوع آشنا باشند تا بتوانند با دانش‌آموزان استثنایی به خوبی تعامل کنند. در دوره‌های تربیت معلم، واحدهای درسی مرتبط با کودکان استثنایی و روانشناسی ارائه می‌شود تا معلمان توانایی لازم برای کار با این دانش‌آموزان را داشته باشند.»

او همچنین، به نگرانی خانواده‌ها اشاره می‌کند که ممکن است تصور کنند حضور دانش‌آموزان استثنایی به سایر دانش‌آموزان آسیب می‌زند. «در واقع، این تعامل می‌تواند به یادگیری مهارت‌های اجتماعی و انسانی کمک کند و رویکردی انسانی و اخلاقی را ترویج دهد. برخی

خانواده‌ها نیز در برابر این رویکرد مقاومت می‌کنند که با توجه و آگاهی‌بخشی، می‌توان این نگرش‌ها را تغییر داد و به صحنه‌های انسان‌دوستانه‌ای دست یافت که نشان‌دهنده پذیرش و همکاری دانش‌آموزان استثنایی و عادی است.» داند: «معلم‌ان باید با اصول و روش‌های آموزشی و تربیتی متنوع آشنا باشند تا بتوانند با دانش‌آموزان استثنایی به خوبی تعامل کنند. در دوره‌های تربیت معلم، واحدهای درسی مرتبط با کودکان استثنایی و روانشناسی ارائه می‌شود تا معلم‌ان توانایی لازم برای کار با این دانش‌آموزان را داشته باشند.» او همچنین، به نگرانی خانواده‌ها اشاره می‌کند که ممکن است تصور کنند حضور دانش‌آموزان استثنایی به سایر دانش‌آموزان آسیب می‌زند. «در واقع، این تعامل می‌تواند به یادگیری مهارت‌های اجتماعی و انسانی کمک کند و رویکردی انسانی و اخلاقی را ترویج دهد. برخی خانواده‌ها نیز در برابر این رویکرد مقاومت می‌کنند که با توجه و آگاهی‌بخشی، می‌توان این نگرش‌ها را تغییر داد و به صحنه‌های انسان‌دوستانه‌ای دست یافت که نشان‌دهنده پذیرش و همکاری دانش‌آموزان استثنایی و عادی است.»

منبع؛ روزنامه شهروند